

TÜRKİYE'NİN İKİNCİ ULUSAL KATKI BEYANI VE İKLİM HEDEFLERİ

Melike Sönmez
İKV Uzman Yardımcısı

TÜRKİYE’NİN İKİNCİ ULUSAL KATKI BEYANI VE İKLİM HEDEFLERİ

Melike Sönmez, İKV Uzman Yardımcısı

Türkiye, İkinci Ulusal Katkı Beyanı’nı (NDC 3.0) 9 Kasım 2025 tarihinde, COP30 öncesi Belém’de sunmuştur. Bu beyanda, referans senaryoya kıyasla 2035 yılı sera gazı emisyonlarını, 466 Mt CO₂ eşdeğeri azaltılması, böylece 2035 yılı itibarıyla toplam emisyonların 643 Mt CO₂ eşdeğeri seviyesinde sınırlandırılması hedeflenmiş; aynı zamanda 2053 net-sıfır vizyonu ortaya konmuştur.

Beyanın, ilk ulusal katkı beyana benzer şekilde yeniden referans senaryo etrafında şekillenmesi, mutlak azaltım hedefi içermemesi, kömürden çıkışa ilişkin bir takvimin sunulmaması ve ormansızlaşmayla mücadeleye dair bütüncül bir vizyonun yer almaması, belgenin öne çıkan zayıf yönleri olarak değerlendirilmektedir. Buna karşılık, iklim hedeflerinin desteklenmesi amacıyla çevre ve iklim mevzuatının iki yeni ulusal strateji ile güçlendirilmesinin öngörülmesi, beyanın güçlü yönleri arasında yer almaktadır.

Bu değerlendirme notu, Türkiye’nin iklim yönetiminde yaşanan dönüşümü ele alırken, İkinci Ulusal Katkı Beyanı (NDC 3.0) kapsamında sunulan taahhütlerin kapsamını ve içeriğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede, NDC 3.0’ta yer alan hedefler, politikalar ve uygulama araçları incelenmekte; söz konusu unsurların olası etkileri ile Türkiye’nin uzun vadeli iklim hedefleriyle uyum düzeyi tartışılmaktadır.

1. Türkiye'nin İklim Mücadelesi Yolculuğu

1.1. BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi

80'li yılların sonunda iklim değişikliği etkilerinin belirginlik kazanmasıyla küresel iklim yönetişimine duyulan ihtiyaç sonucu Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (*United Nations Framework Convention on Climate Change-UNFCCC* (tr. BMİDÇS) Rio de Janeiro'da düzenlenen Yeryüzü Zirvesi'nde (*Earth Summit*) imzaya açılmıştır. 21 Mart 1994'te sözleşmenin yürürlüğe girmesinin ardından Türkiye 2004'te 189'uncu taraf olarak sözleşmeye resmen taraf olmuştur.¹

Sözleşmenin en belirgin özelliklerinden birisi "Ortak Fakat Farklılaştırılmış Sorumluluklar ve Görelî Yeterlikler İlkesi"ni (*Common but Differentiated Responsibilities and Respective Capabilities/CBDR-RC*) hayata geçirmesidir. Bu kapsamda, sözleşmeye taraf ülkeler kapasitelerine göre gruplanarak çeşitli yükümlülükler altına girmiş, bazı ülkeler ise finansal destek alma hakkı kazanmıştır. Ülke gruplarına yönelik bu ayırım, sözleşmenin eklerinde yapılan sınıflandırmalar yoluyla düzenlenmiştir. Sözleşme yürürlüğe girdiğinde Türkiye, OECD üyesi olması nedeniyle hem gelişmiş ekonomileri ve geçiş ekonomilerini kapsayan Ek-I listesinde hem de gelişmiş OECD ülkelerinin mali destek yükümlülüklerini tanımlayan Ek-II listesinde yer almıştır. Bununla birlikte, 2001'de gerçekleşen COP7'de alınan Marakeş Kararı (26/CP.7) çerçevesinde Türkiye'nin gelişmekte olan ekonomilere mali destek sağlama yükümlülüğü bulunan Ek-II listesinden çıkarılmış ancak Ek-I'de yer almaya devam etmesi kararlaştırılmıştır.² Halihazırda Türkiye'nin gelişmekte olan ülkelere "özel koşulları" tanındığından finansman ve teknoloji transferi desteği alma hakkı bulunmakta olup Küresel Çevre Fonu (*Global Environment Facility-GEF*) kapsamında hem bağışçı hem de yararlanıcı olarak bulunmaktadır.³ Ancak Yeşil İklim Fonu (*Green Climate Fund-GCF*) yalnızca EK-II ülkelerine açık olduğundan GCF fonlarından yararlanamamaktadır. Ortak Fakat Farklılaştırılmış Sorumluluklar ve Görelî Yeterlikler İlkesi bugün hala Türkiye'nin iklim hedefleri ele alınırken sözü edilen etmenlerden biri olarak öne çıkmaktadır.

1.2. Kyoto Protokolü

BMİDÇS genel çerçeveyi çizen, ülkelerin iklim değişikliğiyle mücadelede iş birliği yapmasını öngörürken bağlayıcı sayısal hedefler koymayan bir anlaşma olarak öne çıkmıştır. Bununla birlikte, 1997'de Tokyo'da kabul edilen Kyoto Protokolü sözleşmenin üzerine eklenerek eksik kalan yönleri tamamlayan, daha bağlayıcı ve sayısal yükümlülükler getiren ek anlaşma görevi görmüştür. 16 Şubat 2005'te yürürlüğe giren protokol, özellikle gelişmiş ülkeler için sera gazı azaltım hedefleri koymuş ve belirli uygulama kuralları ile yaptırımların çerçevesini çizmiştir. Türkiye protokole taraf olduğu 26 Ağustos 2009 tarihinde BMİDÇS'ye taraf olmadığından emisyon azaltım hedeflerinin yazılı olduğu EK-B listesinde yer almaması nedeniyle sayısal emisyon azaltım

¹ "Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi" İklim Değişikliği Başkanlığı, t.y., <https://iklim.gov.tr/bm-iklim-degisikligi-cerceve-sozlesmesi-i-33> Erişim tarihi: 8.01.2026

² A.g.e.

³ T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, t.y., <https://www.tarimorman.gov.tr/ABDGM/Menu/148/Kuresel-Cevre-Fonu-gef> Erişim tarihi: 8.01.2026

yükümlülüğü üstlenmemiştir.⁴ Dolayısıyla Paris Anlaşması ve sonrası süreç, Türkiye'nin bağlayıcı azaltım taahhüdünde bulunduğu ilk dönemi yansıtmaktadır.

1.3. Paris Anlaşması

BMİDÇS'nin uygulama araçlarından biri olan Paris Anlaşması COP21 sırasında ismini aldığı Paris'te imzalanmıştır. Küresel ortalama sıcaklık artışını 1,5°C ile sınırlandırmayı hedefleyen Paris Anlaşması'nın hükümleri uzun müzakerelere konu olmuş; normatif ve siyasi açıdan güçlü bir yönlendirici işlev üstlenmesi nedeniyle dönüştürücü bir referans metin olarak benimsenmiştir. Bu anlaşma, BMİDÇS'de yer alan finansal hükümleri teyit etmiş; bununla birlikte, ilk kez gelişmiş ülkelerin öncülük etmesi gerektiğini ve diğer tarafların da gönüllü katkı yapabileceğini ifade ederek, gelişmekte olan ülkelerin de finansman sağlayabileceği bir dönemi başlatmıştır. Aynı zamanda bu tarihi öneme sahip anlaşma kapsamında, taraf ülkelerin Ulusal Katkı Beyanı (*Nationally Determined Contribution*) sunmaları öngörülmüştür. Yine iklim yönetişimi açısından öneme sahip sera gazları salınımının azaltımını ve durdurulmasını ifade eden 'azaltım' (*mitigation*) ve iklim değişikliği etkilerinden korunmak amacıyla alınan önlemler olarak açıklanabilecek uyum (*adaptation*) kavramları bu anlaşmayla birlikte iklim yönetişiminin temel politika eksenleri olarak kurumsallaştırılmıştır. Böylece Paris'te gerçekleşen COP21, ABD ve AB ile Hindistan ve Çin gibi iki kutba ait ülkeler arasındaki çatışmaların ortasında, tarihi bir metin olan Paris Anlaşması'nı ortaya çıkarmıştır.

Türkiye, Paris Anlaşması'nı 2016'da imzalamış, ancak anlaşmaya taraf olma süreci, 2021'de Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda yaptığı açıklama ve 2053 net sıfır hedefinin ilanı ile hız kazanmıştır. Bu kapsamda, 7 Ekim 2021'de Resmî Gazete'de yayımlanan kanun ve 11 Ekim'de Birleşmiş Milletlere iletilen onay belgesiyle Türkiye, 10 Kasım 2021 tarihinde Paris Anlaşmasına resmen taraf olmuştur.⁵ Anlaşmaya taraf olmasıyla Türkiye Ulusal Katkı Beyanı sunma yükümlülüğü altına giren ülkelerden olmuştur.

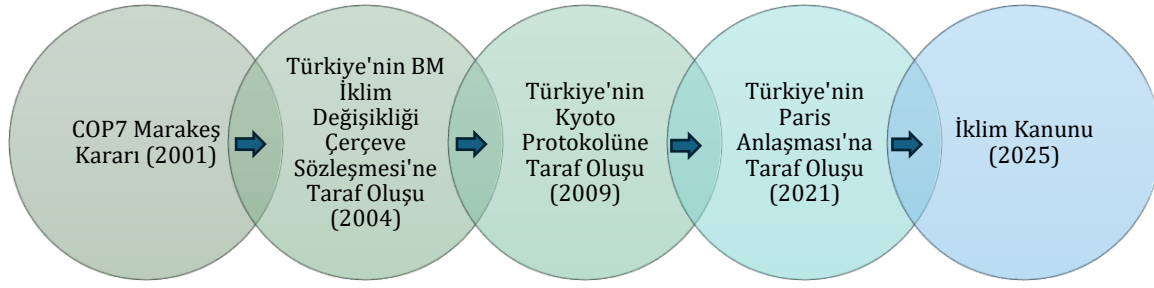
1.4. İklim Kanunu

Türkiye'nin iklim mücadelesini şekillendiren mihenk taşlarından biri de İklim Kanunu'nun kabulü olmuştur. 2 Temmuz 2025'te TBMM'de kabul edilerek yasalaşan kanun, beraberinde getirdiği ikincil mevzuat niteliğindeki yönetmelikler olan Karbon Kredilendirme ve Denkleştirme Yönetmeliği, Türkiye Emisyon Ticaret Sistemi Yönetmeliği ve Türkiye Yeşil Taksonomi Yönetmeliği gibi araçlarla kanunun uygulama aşaması detaylandırılmıştır. T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı çatısı altındaki İklim Değişikliği Başkanlığı yerel yönetimler, bankalar ve STK'lar başta olmak üzere çeşitli paydaşlarla istişare toplantıları düzenlemiş ve bu toplantılardan elde edilen dönütler raporlaştırılmak üzere kaydedilmiştir. Başkanlık, 2026 yılı itibarıyla paydaş bilgilendirme toplantılarına devam etmektedir. Kısaca İklim Kanunu, Türkiye'nin iklim değişikliği ile mücadelesinde gelecekte atacağı adımların zeminini oluşturan bir adım olmuştur.

⁴ "Kyoto Protokolü", İklim Değişikliği Başkanlığı, t.y. <https://iklim.gov.tr/kyoto-protokolu-i-35#:~:text=Kyoto%20Protokol%C3%BC%2C%20Ek%2DI%20taraf%C4%B1na.Taraf%C4%B1%27nda%20k%C5%9Ftiler>. Erişim tarihi: 8.01.2026

⁵ Paris Anlaşması, T.C. İklim Değişikliği Başkanlığı, t.y. <https://iklim.gov.tr/paris-anlasmasi-i-34>

Grafik 1: Türkiye'nin İklim Yönetişimi Yolculuğu

Kaynak: T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı

2. Türkiye'nin Bağlayıcı Azaltım Taahhütleri

Türkiye bugüne kadar biri güncellenmiş olmak üzere, toplam üç kez ulusal iklim taahhüdü ortaya koymuştur. Bunların ilki, 2015 yılında sunulan Niyet Edilen Ulusal Katkı Beyanı (*Intended Nationally Determined Contribution-INDC*) olmuştur. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi kapsamında, Paris Anlaşması öncesinde Eylül 2015'te sunulan bu ilk INDC'de, 2030 yılına kadar sera gazı emisyonlarının baz senaryoya (*Business As Usual-BAU/İş Olduğu Gibi*) göre %21 oranında azaltılması hedeflenmiştir.

UNFCCC altında kabul edilen Paris Anlaşması 22 Nisan 2016'da imzalanmış, 7 Ekim 2021'de ise TBMM tarafından onaylanmıştır. Bu onayla birlikte, INDC yalnızca bir "niyet beyanı" olmaktan çıkarak Türkiye'nin resmî iklim taahhüdü niteliği kazanmıştır.

Bunun ardından Türkiye, UNFCCC kapsamında beş yılda bir Ulusal Katkı Beyanı (*Nationally Determined Contribution-NDC*) sunma yükümlülüğü altına girmiştir. Şimdiye kadar sunulan iklim taahhütlerinin üçüncüsü olan, COP30 sırasında sunulan 2025 tarihli ikinci güncellenmiş NDC ise en güncel beyan olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 1: Türkiye'nin Ulusal Katkı Beyanları

NDC Beyanları	Tarih	Hedef	Durum
1 INDC	Eylül 2015	Referans senaryoya göre 2030 yılı sera gazı emisyonlarını %21 oranında azaltılmasına yönelik niyet beyan	Niyet beyanı
2 Güncellenmiş Birinci NDC	Nisan 2023 (COP28)	Referans senaryoya göre 2030 yılı sera gazı emisyonlarının %41 oranında azaltılması	Bağlayıcı taahhüt
3 İkinci NDC (NDC 3.0)	Kasım 2025 (COP30)	Referans senaryoya göre 2035 yılı sera gazı emisyonlarını, 466 Mt CO ₂ eşdeğeri azaltarak 2035 yılı itibarıyla toplam emisyonları 643 Mt CO ₂ eşdeğerinde sınırlanması ile 2053 net-sıfır vizyonu	Bağlayıcı taahhüt: 2025 yılı itibarıyla en güncel NDC

Kaynak: UNFCCC

Türkiye, NDC beyan etmeye başladığı ilk zamanlardan bu yana çeşitli eleştirilere maruz kalmıştır. Bu eleştiriler, baz senaryoya göre artıştan azaltım yaklaşımının 1,5°C hedefiyle uyumsuzluğu, emisyon azaltım potansiyeline kıyasla hedeflerin düşük tutulması, Emisyon Ticaret Sistemi (ETS) ve denetleme-raporlama mekanizmaları eksikliği, adil geçiş koşullarının oluşturulamaması, finansman yetersizliği, kömürden çıkış için net bir takvim sunulmaması gibi başlıklarda yoğunlaşmıştır.

Türkiye'nin 2023'te sunduğu güncellenmiş NDC'nin ardından iklim aktivistleri, medya kuruluşları ve akademik çevreler %21 olan azaltım taahhüdünün %41'e çıkarılmasının yeterince iddialı olmadığı yönünde eleştirilerde bulunmuştur. Bu eleştirilerde, 2015'te ilk beyan hazırlanırken esas alınan emisyon artış hızının, 2023'te güncellenen NDC'de de aynı şekilde korunmasının hedeflerin sınırlı kalmasına yol açtığı vurgulanmıştır.⁶ Bazı değerlendirmeler ise mutlak emisyon azaltımı için öngörülen 2038 sonrasının geç bir tarih olduğu ve bu yaklaşımın 2053 net sıfır hedefiyle uyumlu olmadığı ifade edilmiştir.⁷ Komisyonun 2024 ve 2025 Türkiye raporlarında da NDC hedefleri yetersiz bulunmuş, 1,5°C ile uyumsuz olduğu daha iddialı politika ve taahhütlere ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir.⁸

Türkiye'nin iklim alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları, NDC kapsamındaki adil geçiş yaklaşımının güçlendirilmesi gerektiğine farklı dönemlerde dikkat çekmiştir.⁹ Ayrıca, bazı iklim odaklı STK'lar mevcut kömür teşvikleri yerine adil geçiş odaklı teşvik mekanizmalarının yaygınlaştırılması ve kömürden çıkış için net bir takvim açıklanması gerektiğini vurgulamıştır.¹⁰

Eylül 2025'te yayımlanan, tüm sektörleri ve sera gazlarını kapsayan son bilimsel modelleme çalışmasına göre, Türkiye'de sera gazı emisyonlarının 2021 yılında kalıcı biçimde zirveye ulaşmış olması muhtemeldir. Ancak net-sıfır hedefini destekleyecek yeni önlemler alınmadığı takdirde, mevcut ekonomik eğilimler doğrultusunda bu düşüşün geçici olabileceği ve emisyonların 2035'e kadar 2021 düzeyine kıyasla %12'den fazla artarak 655 MtCO₂e'ye çıkabileceği öngörülmektedir. Aynı raporda, Türkiye'nin 2035 net-sıfır politikalarının karbondioksit emisyonları üzerinde daha olumlu bir senaryo yaratma potansiyeline sahip olduğu belirtilirken, CO₂ emisyonlarının 2005 öncesi düzeylerine gerileyebileceği, ancak bu azaltımın kömürden çıkışla mümkün olacağı kaydedilmektedir. Öte yandan, 2035'e kadar yapılacak azaltımlarda binalarda fosil yakıt kullanımının

⁶ "Türkiye'nin iklim hedefleri 'kritik derecede yetersiz'", *Bianet*, 28 Kasım 2023, <https://bianet.org/haber/turkiye-nin-iklim-hedefleri-kritik-derecede-yetersiz-288565> Erişim tarihi: 5.12.2025

⁷ Alkan Üstün, Turkey's New Nationally Determined Contribution: Stagnation or Breakthrough?, *Journal of Urban Studies*, 41 (15) <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/3372499> DOI: 10.31198/idealkent.1352285

⁸ European Commission, Directorate-General for Neighbourhood and Enlargement Negotiations. 30 Ekim 2024, Türkiye report 2024. https://enlargement.ec.europa.eu/turkiye-report-2024_en

European Commission, Directorate-General for Neighbourhood and Enlargement Negotiations. 4 Kasım 2025, Türkiye report 2024. https://enlargement.ec.europa.eu/turkiye-report-2025_en

⁹ "İklim Ağrı'ndan Türkiye'ye: Emisyonları azaltmadan iklim kriziyle mücadele edilemez", *Bianet*, 6 Kasım 2025, <https://bianet.org/haber/iklim-agindan-turkiyeye-emisyonlari-azaltmadan-iklim-kriziyle-mucadele-edilemez-313275> Erişim tarihi: 5.12.2025

¹⁰ "COP30 Değerlendirmesi: Türkiye İçin Üç Kritik Başlık", *WWF Türkiye* <https://www.wwf.org.tr/?16720/cop30-degerlendirmesi-turkiye-icin-uc-kritik-baslik> Erişim tarihi: 5.12.2025

azaltılması, elektrifikasyon ve verimlilik artışı gibi önlemlerin kayda değer faydası olacağı not edilmektedir.¹¹

COP30 sürecinde birçok ülke güncellenmiş NDC'lerini sunmuştur. Bu doğrultuda ülkelerin sunduğu Ulusal Katkı Beyanları'nın yaratacağı toplam etkilerin ele alındığı Ulusal Katkı Beyanı Sentez Raporu (*Nationally Determined Contributions Synthesis Report*) 113 taraftan gelen 86 NDC'de yer alan hedeflerin yerine getirilmesi halinde 2035 yılına kadar toplam azaltımın 2019 seviyesine göre %12 olacağını ortaya koymuştur.¹² Buna karşın, BM Çevre Programı'nın 2025 yılında yayımladığı raporda ise 1,5 °C hedefi için 2035'e kadar küresel emisyonların 2019 seviyesine kıyasla %55-60 oranında azaltılması gerektiği ifade edilmiştir.¹³ Bu durumda, mevcut politikaların izlenmesi halinde Türkiye'nin küresel 1,5 °C hedefine katkısı sınırlı olacaktır.¹⁴

Bu çerçevede, Türkiye'nin iklim hedeflerine ulaşabilmesi için mevcut taahhütlerin ötesine geçen, daha güçlü ve bütüncül politika ve önlemlere ihtiyaç duyulduğu açıktır.

3. İkinci NDC (NDC 3.0)

Türkiye, İkinci Ulusal Katkı Beyanı'nı COP30 arifesinde, 9 Kasım 2025 tarihinde sunmuştur. UNFCCC'ye taraf ülkelerin NDC'lerini sunmalarına ilişkin bağlayıcı bir takvim bulunmamakla birlikte, birçok ülke COP30 gündemdeyken beyanlarını sunmayı tercih etmekte ve bu doğrultuda yerleşik bir teamül oluşmaktadır.

NDC 3.0, 2023 yılında sunulan ve emisyon referans yılı olarak 2012'yi esas alan güncellenmiş NDC'nin aksine, bu kez daha güncel yıl olan 2018 yılını referans olarak almıştır. Güncel NDC'de referans yılının 2012'den 2018'e çekilmesi, başlangıç emisyon seviyesinin daha yüksek bir düzeyden belirlenmesine neden olmuş; bu durum, kâğıt üzerinde verilen yüzde azaltım hedeflerinin daha iddialı algılanmasına yol açmıştır. Başka bir deyişle bu yaklaşım, hedefin uluslararası kamuoyunda güçlü bir taahhüt olduğu izlenimi yaratırken, fiili emisyon artışının sürmesi nedeniyle eleştirilere açık hale gelmektedir. Ayrıca, önceki yıllarda olduğu gibi, %41 olarak yenilenen azaltım hedefinin mutlak azaltım yerine baz senaryoya göre artıştan azaltım biçiminde verilmesi, Türkiye'nin 1,5 °C hedefine sunduğu katkıyı sınırlamaktadır.

Türkiye'nin İkinci NDC'si, önceki beyanların aksine, eleştirilere paralel şekilde hedeflerini daha güçlü bir yasal çerçeveye dayandırmakta ve somut politika araçları etrafında kurgulanmış bir yapı sergilemektedir. 2 Temmuz'da TBMM'de kabul edilen Türkiye'nin ilk

¹¹ İstanbul Politikalar Merkezi. Türkiye'nin karbonsuzlaşma yol haritası: 2053'te net sıfıra doğru. Sabancı Üniversitesi. 2025, Eylül. <https://ipc.sabanciuniv.edu/Content/Images/CKeditorImages/20250902-10091841.pdf>

¹² United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC). Nationally determined contributions synthesis report – Update. UNFCCC Secretariat. 10 Kasım 2025, https://unfccc.int/sites/default/files/resource/message_to_parties_and_observers_ndc_synthesis_report_update.pdf

¹³ United Nations Environment Programme (UNEP). Emissions gap report 2025: Off target – Continued collective inaction puts global temperature goal at risk, 2025. Nairobi: UNEP. <https://www.unep.org/resources/emissions-gap-report-2025>

¹⁴ Didem Eryar Ünlü, İPM/Dr. Ümit Şahin Röportajı: "Türkiye savunmadan çıkıp oyun kurucu bir role geçmek zorunda", 2 Aralık 2025, *Ekonomim*. <https://www.ekonomim.com/kose-yazisi/ipmdr-umit-sahin-turkiye-savunmadan-cikip-oyun-kurucu-bir-role-gecmek-zorunda/859072>

İklim Kanunu ile iklim hedefleri çerçevesinde somut amaçlar belirlenmiş; ETS ve SKDM (Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması) gibi mekanizmaların Türk mevzuatına dahil edilmesi öngörülmüştür. İklim Kanunu'nun, karbon izleme ve raporlama süreçlerinin şeffaflık ve hesap verebilirliğinin artırılmasına, ayrıca uluslararası karbon piyasalarına uyumun güçlendirilmesine katkı sağlaması beklenmektedir.

3.1. Giriş Bölümü

Belgenin giriş kısmında ilk olarak önceki yani Güncellenmiş İlk NDC'nin uygulamaya koyulması için İklim Değişikliği Azaltım Stratejisi ve Eylem Planı (2024-2030) ile İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planı (2024-2030) benimsendiği ifade edilerek, bu eylem planları çerçevesinde tematik hedefler belirlendiği ve çevre alanının çeşitli alt başlıklarında politikalar oluşturulduğu belirtilmektedir. Bununla birlikte, COP29'da 2053 Uzun Vadeli İklim Stratejisi'nin duyurulduğuna dikkat çekilmekte ve aynı zamanda Türkiye'nin ilk İklim Kanunu'nun kabul edildiği belirtilmektedir. Kanunun ETS gibi hayata geçireceği çeşitli mekanizmalara ek olarak Yeşil Taksonomi Yönergesi, Yerel Eylem Planları ve bu gibi eylem planı ve benzeri politikaları değerlendirmekle sorumlu İklim Değişikliği Uyum Koordinasyon Kurulu gibi yapılardan söz edilmektedir.

Bununla birlikte belgede Türkiye'nin Montreal Protokolü ve Kigali Değişikliği'ne taraf olduğu ve bu çerçevede iç azaltım çalışmalarının sürdürüldüğü; florlu sera gazlarına ilişkin düzenlemeler ile uluslararası yükümlülüklerle uyumunun sağlanmasının hedeflendiği ve ulusal azaltım çabalarına katkı sunduğu belirtilmektedir.

Güncellenmiş ilk NDC'yi takiben Türkiye'nin aşağıdaki politikaları benimsediği belirtilmektedir:

- Orta Vadeli Program (2026–2028),
- Enerji Verimliliği 2030 Stratejisi ve İkinci Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı (2024–2030),
- Türkiye Ulusal Enerji Planı,
- Alüminyum, Demir-Çelik, Çimento ve Gübre Sektörleri için Düşük Karbon Yol Haritaları (2023),
- Türkiye Hidrojen Teknolojileri Stratejisi ve Yol Haritası, Hareketlilik Araçları ve Teknolojileri Yol Haritası (2022),
- Yeşil Büyüme Teknoloji Yol Haritası (2023),
- Değişen İklim Uyum Çerçevesinde Su Verimliliği Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2023–2033),
- Türkiye Tarımsal Kuraklıkla Mücadele Stratejisi ve Eylem Planı (2023–2027),
- Türkiye Bina Sektörü Karbonsuzlaşma Yol Haritası (2023),
- Millî Eğitim Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Eylem Planı (2023–2030),
- Türkiye Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2023–2028),
- Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2024–2028),
- Ulusal Atık Yönetimi Stratejisi ve Planı (2025–2035),
- Ulusal Döngüsel Ekonomi Stratejisi ve Eylem Planı (2025–2028),
- Ulusal İstihdam Stratejisi (2025–2028),

- Yeşil Mutabakat Eylem Planı (güncelleme aşamasında),
- Adil Geçiş Stratejisi (hazırlık aşamasında)
- Ulusal Yeşil Finans Stratejisi ve Eylem Planı (2026–2029) (hazırlık aşamasında).

Belgede Türkiye'nin iklim politikasının, çevresel, ekonomik ve sosyal boyutları birlikte ele alan bütüncül bir yaklaşıma dayandığı ve 2053 net-sıfır hedefiyle uyumlu biçimde tasarlandığı vurgulanmaktadır. Enerji verimliliği, sanayi, ulaşım, binalar, su yönetimi, tarım, eğitim, çocuk hakları ve kadınların güçlenmesi gibi geniş bir yelpazeye yayılan strateji ve eylem planlarının, iklim eyleminin yalnızca belirli sektörlerle sınırlı olmadığını; ekonomi ve toplum genelinde yapısal bir dönüşümün hedeflendiğini ortaya koymaktadır. Bu çerçevede Türkiye'nin, adil geçiş vizyonunu güçlendirdiği; kadınlar, çocuklar, düşük gelirli gruplar ve KOBİ'lere yönelik özel destek mekanizmalarının geliştirdiği ve yeşil işler için iş gücü eğitimi, sosyal koruma sistemleri ve kapsayıcı altyapı yatırımlarının önceliklendirildiği belirtilmektedir. Bununla birlikte iklim azaltımı ile hava kalitesi politikalarının entegre edilmesi yoluyla çevre ve halk sağlığı açısından eş zamanlı fayda sağlandığı, 2025'te yürürlüğe girecek Sanayi Emisyonları Yönetmeliği ile sağlık sistemlerinin iklim risklerine karşı dayanıklılığının artırılmasının hedeflendiği kaydedilmektedir.

Belgenin giriş kısmının devamında Türkiye'nin, referans senaryoya kıyasla 2035 yılı sera gazı emisyonlarını, 466 Mt CO₂ eşdeğeri azaltarak 2035 yılı itibarıyla toplam emisyonları 643 Mt CO₂ eşdeğeri seviyesinde sınırlandırmayı taahhüt ettiği belirtilmektedir. İlgili taahhüdün hem daha iddialı bir yaklaşımı hem de uygulanabilirlik kaygılarını gözeterek gerçekçi bir çerçeveyi yansıttığı ifade edilirken bu yaklaşımın 2053 net sıfır vizyonu ve COP28'de tamamlanan ve ülkelerin iklim hedeflerine yönelik toplu ilerlemeyi değerlendiren ilk Küresel Değerlendirme (*Global Stocktake-GST*) sonuçlarıyla uyumlu olduğu vurgulanmaktadır. Yeteri miktarda uluslararası finansmanın, bu hedeflere ulaşılmasında kritik öneme sahip olduğuna dikkat çekilen belgede sadece ulusal çabalar değil, küresel iş birliği ve destek mekanizmalarının da tamamlayıcı rol oynadığı açık biçimde ortaya konmaktadır. Öte yandan, net-sıfır hedefinin gerçekleştirilebilmesi için her yıl Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'nın (GSYH) en az %1,7'si oranında ek yatırıma ihtiyaç duyulduğu; bu yatırımların enerji, binalar, sanayi, ulaşım, tarım ve ormancılık sektörlerinde yoğunlaşmasının y kritik önemde olduğu belirtilmektedir.

Son olarak Türkiye'nin;

- gıda güvenliğini tehlikeye atmadan sürdürülebilir kalkınmayı, ekonomik büyümeyi ve sosyal eşitliği teşvik ederken iklim eylemine yönelik güçlü bağlılığını yeniden teyit ettiği;
- sunduğu NDC'nin düşük karbonlu ve iklim değişikliğine dayanıklı bir geleceğin inşası amacıyla yeniliği, politika uyumunu ve çok paydaşlı iş birliğini önceleyen bütüncül bir toplum yaklaşımı yansıttığı belirtilmektedir.

3.2. ICTU Beyanları

Belgenin ikinci bölümünde, Paris Anlaşması'nın 4. maddesinin 8. fıkrası ile 4/CMA.1 sayılı Karar doğrultusunda bir sorumluluk olarak tanımlanan ve "Açıklık, Şeffaflık ve Anlamayı Kolaylaştırmaya Yönelik Bilgi" (*Information to Facilitate Clarity, Transparency and*

Understanding-ICTU) olarak adlandırılan NDC hedeflerini içeren tabloya yer verilmektedir.

ICTU tablolarında standart olarak temelde 7 başlık bulunmaktadır.

- Referans noktasına ilişkin nicel bilgiler (*Quantifiable information on the reference point*)
- Uygulama için zaman çerçeveleri ve/veya uygulama dönemleri (*Time frames and/or periods for implementation*)
- Kapsam (*Scope and coverage*)
- Planlama süreçleri (*Planning processes*)
- İnsan kaynaklı sera gazı emisyonlarının ve uygun durumlarda uzaklaştırmaların tahmin edilmesi ve hesaplanması da dahil olmak üzere varsayımlar ve metodolojik yaklaşımlar (*Assumptions and methodological approaches, including those for estimating and accounting for anthropogenic greenhouse gas emissions and, as appropriate, removals*)
- Tarafın, Ulusal Katkı Beyanı'nın ulusal koşulları ışığında adil ve iddialı olduğunu nasıl değerlendirdiği (*How the Party considers that its NDC is fair and ambitious in the light of its national circumstances*)
- Ulusal olarak belirlenen katkının, Sözleşmenin 2. Maddesinde belirtilen amacına ulaşılmasına nasıl katkıda bulunduğu (*How the nationally determined contribution contributes towards achieving the objective of the Convention as set out in its Article 2*)

Bu doğrultuda İkinci Türkiye Ulusal Katkı Beyanı'nda ICTU tablosunda çeşitli hedefler sunulmaktadır.

3.2.1. Referans noktasına ilişkin nicel bilgiler

Referans yılı olarak 2018 alınmıştır. Paris Anlaşması kapsamında sunulan hedeflerin şeffaf ve ölçülebilir olması için referans göstergelerin tanımlandığı bu bölümde emisyonların, karbondioksit eşdeğeri (CO₂ eq) cinsinden hesaplandığı görülmektedir. Referans yılı olarak alınan 2018'de ölçülen net sera gazı emisyonunun 458.8 Mt CO₂ eşdeğeri olduğu belirtilmektedir. Bu rakam farklı sera gazlarının (CO₂, CH₄, N₂O, HFC vb.) küresel ısınma potansiyeli dikkate alınarak ortak bir ölçüye dönüştürülmesiyle hesaplanarak ortaya koyulmaktadır. Bu rakamın, AKAKDO/LULUCF (*arazi kullanımı, arazi kullanım değişikliği ve ormancılık/land use, land-use change, and forestry*) olarak adlandırılan arazi kullanımı, arazi kullanımı değişikliği ve ormancılık faaliyetlerinden kaynaklanan emisyonlar ile karbon yutaklarını kapsayan faaliyetler de dahil edilerek hesaplandığı belirtilmektedir. Referans senaryo yöntemiyle konulan azaltım hedefi çerçevesinde belirtilen miktar yani referans gösterge (*reference indicator*) ise 2035 yılı için 466 Mt CO₂ eşdeğeri azaltım olurken, bu azaltım sayesinde, 2035 yılında toplam emisyonların 643 milyon ton CO₂ eşdeğerinde tutulması amaçlanmaktadır. Sunulan hedeflerin belirlenmesinde kullanılan veri kaynağının ise Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi kapsamında her yıl hazırlanan ve ilgili Sekretaryaya iletilen Türkiye 2025 Ulusal Envanter Dokümanı (NID) olduğu aktarılmaktadır. Bunun yanında tarafın ilettiği referans göstergesi

güncellemesinin hangi durumlarda gerçekleşeceğine ilişkin bilgi parametresi çerçevesinde ise referans göstergelerin zaman içinde yöntemsel iyileştirmeler nedeniyle yeniden hesaplanabileceğini, hesaplamalardaki değişikliklerin ulusal envanter dokümanlarında ve İki Yıllık Şeffaflık Raporlarında (*Biennial Transparency Reports*) şeffaf bir şekilde açıklanacağı belirtilerek Paris Anlaşması'nın Geliştirilmiş Şeffaflık Çerçevesi için usul ve esasları belirleyen 18/CMA.1 kararındaki (*Modalities, procedures and guidelines for the transparency framework for action and support referred to in Article 13 of the Paris Agreement*) metodoloji ve raporlama hükümleri bu esnekliğe dayanak olarak gösterilmektedir.

3.2.2. Uygulamaya ilişkin zaman çerçeveleri ve/veya dönemler

Uygulamaya yönelik takvimin açıklandığı bu bölümde başlangıç ve bitiş tarihleri de dahil olmak üzere uygulama zaman çerçevesi olarak 2035 belirtilmektedir.

3.2.3. Sunulan hedefe ilişkin genel tanım

Sunulan hedefe ilişkin genel tanım kısmında ise kapsam içine alınan sektörlerle ilişkin olarak Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (*Intergovernmental Panel on Climate Change-IPCC*) sektörleri olan enerji, ulaştırma, binalar, sanayi, tarım, ormancılık ve atık yönetimi seçilmiştir. Kapsam içine alınan gazlar ise CO₂, CH₄, N₂O, HFCs, PFCs, ve SF₆ şeklinde belirtilmektedir.

3.2.4. Planlama süreçleri

Planlama süreçleri bölümünde ise Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının iklim değişikliği dahil çevre meselelerini ele alan temel kurum olduğu ifade edilmektedir. Bakanlık çatısı altında 2021'de kurulan İklim Değişikliği Başkanlığı'nın iklim değişikliği politikaları yürütme, UNFCCC müzakerelerini yürütme ve NDC hazırlama görevinden bahsedilmektedir. Yine İklim Değişikliği ve Uyum Koordinasyon Kurulu'nun bakanlıklar arası ve çok paydaşlı koordinasyon için kurumsal bir platform sunma işlevi ile kamu, özel sektör, STK'lar ve akademiden olmak üzere 22 üye kurumdan oluşmakta olduğu, geniş bir temsilciliğe sahip olup kapsayıcı ve koordineli bir iklim eylemi sağlamakta olduğu kaydedilmektedir. İlgili kurulun görevinin, ulusal ve uluslararası iklim politikalarının oluşturulmasını ve iklim değişikliğiyle mücadeleye yönelik tedbirlerin uygulanmasını denetlemek olduğu belirtilmektedir. Türkiye'nin İkinci Ulusal Katkı Beyanı'nın hazırlanmasının Başkanlık tarafından koordine edildiği ve İklim Değişikliği ve Uyum Koordinasyon Kurulu (İKB) rehberliğinde tamamlandığından söz edilirken, Türkiye'nin, 2022-2025 yılları arasında iklim politikası çerçevesinin hazırlanmasında kapsamlı ve yapılandırılmış bir katılımcı süreç uyguladığına dikkat çekilmektedir. Bu sürecin çıktısı olarak Güncellenmiş Birinci Ulusal Katkı Beyanı (NDC), İklim Değişikliği Azaltma ve Uyum Stratejileri ve Eylem Planları, Uzun Vadeli İklim Stratejisi ve İkinci Ulusal Katkı Beyanı'nın ortaya konduğu belirtilmektedir. Bu dönemde, kamu kurumları, yerel yönetimler, özel sektör, akademi ve sivil toplum kuruluşları da dahil olmak üzere 175 paydaş kurumdan 6.000'den fazla temsilcinin katılımıyla 200'den fazla istişare toplantısı düzenlendiği aktarılmaktadır. Dolayısıyla, Türkiye'nin İkinci Ulusal Katkı Beyanı'nın hazırlık sürecinin, bu geniş tabanlı paydaş katılım çerçevesi üzerine inşa edildiği ifade edilmektedir. Gençler ve çocukların iklim değişikliği etkileri karşısında özel gereksinimleri olan iki grup olarak

tanımlanmakta ve NDC'lerin hazırlanmasında Genç İklim Elçileri Programı sayesinde katkı sundukları, hatta Türkiye'nin İkinci Ulusal Katkı Beyanı'nın hazırlanma sürecinde 1000'den fazla kişiye anket uygulanmasını sağladıkları ifade edilmektedir. Bununla birlikte, 2024-2030 İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planı ve 2024-2030 İklim Değişikliği Azaltım Stratejisi ve Eylem Planı'nın kurgulanmasında iklim değişikliğinin çocuk sağlığı ve gelişimine yönelik etkilerinin azaltılmasının amaçlandığı belirtilmektedir. Yine On İkinci Kalkınma Planı ve 2021 Yeşil Mutabakat Eylem Planı'nda da gençlerin katılımının öncelendiği ifade edilmektedir. Yerel Gençlik Konferansı ve bakanlıklar ve çeşitli paydaşlarla paylaşılan bir Gençlik Öneri Raporu hazırlamışlardır. Bunun yanında kadınların iklim değişikliğe ile mücadeleye katılımının da önemsendiği, 12. Kalkınma Planı ve Kadınların Güçlenmesi Stratejisi ve Eylem Planı (2024-2028) ile uyumlu şekilde iklim politikalarında eşitliğin merkeze alındığını, kadınların yeşil dönüşümle uyumlu, insana yakışır işlerde istihdam edilebilirliğini artırılmasının hedeflendiği kaydedilmektedir. Türkiye, kadın-erkek eşitliğine duyarlı bütçeleme uygulayan 23 OECD ülkesinden biri olduğu ve bu yaklaşımın, eşitliği iklim politikalarının kesitler arası (*cross-cutting*) ilkesi haline gelmesinde etkili olduğu vurgulanmaktadır. 2025'te yayımlanan Cumhurbaşkanlığı Genelgesi ile Kadınların Güçlenmesi Koordinasyon Kurulu kuruldu; bu kurul ile planın merkezi ve yerel düzeyde etkin uygulanmasını denetleyen ana mekanizmanın inşa edildiği ifade edilmektedir. Bu kurul bünyesinde 5 tematik alt komite olduğu, bunlardan ikisinin ise İklim Değişikliği, Çevre ve Kadınların Rolü Alt Komitesi ve Yerel Kalkınma Alt Komitesi olduğu, bu komitelerin, kadınların iklim dirençli politikalar içindeki rolünü güçlendirmeyi, çevresel yönetimde liderliğini artırmayı ve yerel düzeyde güçlenme stratejilerini geliştirmeyi amaçladığı belirtilmektedir.

İklim Kanunu kapsamında tüm illerin Yerel İklim Değişikliği Eylem Planları hazırlamasını zorunlu kılınmış ve yerel düzeyde iklim yönetişimini önemli ölçüde geliştirilmiştir. İl İklim Değişikliği ve Uyum Koordinasyon Kurulları çerçevesinde valilerin başkanlık ettiği ve yerel yönetimleri, kamu kurumlarını, akademiye, özel sektörü ve sivil toplum kuruluşlarını bir araya getiren bir yapı kurulmuştur. Bu kurulların, yerel iklim stratejilerini hazırlamak, uygulamak, izlemek ve değerlendirmek için kapsayıcı ve çok paydaşlı platformlar olarak işlev gördüğü belirtilmektedir.

Bölüm alt başlıklarından biri olan coğrafya, iklim, ekonomi, sürdürülebilir kalkınma ve yoksulluğun ortadan kaldırılması gibi ulusal koşulların belirtildiği kısımda ise Türkiye'nin IPCC tarafından iklim değişikliğine karşı oldukça savunmasız olarak tanımlanan bölgelerden biri olan Akdeniz Havzası'nda yer aldığı altı çizilmektedir. Türkiye'nin coğrafi konumu ve iklim özellikleri nedeniyle küresel ortalamanın üzerinde bir ısınma yaşayacağı ve buna diğer birçok bölgeye kıyasla iki ila üç kat daha uzun süren daha sık ve uzun süreli kuraklıkların eşlik edeceğinin tahmin edildiği kaydedilmektedir. Artan aşırı sıcaklıklar, azalan yağış, artan nüfusun iklim değişikliği ile mücadelede etkili olan faktörlerden olduğuna dikkat çekilmektedir. Ekonomik büyümeye yoksullukla mücadele ve sosyal kapsayıcılığı teşvik etmeyi amaçlayan politikaların eşlik ettiği belirtilirken; istihdam, sosyal koruma, beceri geliştirme ve yaşam boyu öğrenmenin entegre edildiği, iklim açısından nötr bir ekonomiye adil ve kapsayıcı bir geçiş sağlanmasının hedeflendiği paylaşılmaktadır. Böylece sürdürülebilirliğin destekleneceği, yeni işlerin yaratılacağı, mevcut istihdamı korunacağı ve genel sosyal refahın güçlendirileceği belirtilmektedir.

Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin (*United Nations Sustainable Development Goals*) kalkınma çabalarının merkezinde bir rehber çerçeve olarak görüldüğünden On ikinci Kalkınma Planı çerçevesindeki makroekonomik ve sektörel politikaların 17 sürdürülebilir kalkınma hedefinin (SKH) tamamı dikkate alınarak belirlenmiş olduğu aktarılmaktadır. Bugüne kadar BM Yüksek Düzeyli Siyasi Forumu'nda (*UN High-Level Political Forum*), iki Gönüllü Ulusal İnceleme (*Voluntary National Review-VNR*) raporu sunulduğu, üçüncü VNR'nin On İkinci Kalkınma Planı'nın uygulama döneminde sunulmasının planlandığı görülmektedir. 2022 yılında kurulan Ulusal Sürdürülebilir Kalkınma Koordinasyon Kurulu'nun SKH'lerin ulusal düzeyde uygulanmasını izlemek ve sektörel ve tematik politika belgelerine entegrasyonunu sağlamak amacıyla kurulmuş olduğu belirtilmektedir.

Türkiye'nin iklim karar alma süreçlerini bilimsel ve nitelikli kılabilmek amacıyla bir sera gazı modelleme ve veri altyapısı geliştirildiği belirtilmektedir. İklim değişikliğine dair mevcut bilimsel bilgilerin en kapsamlı küresel değerlendirmesi olma niteliğini taşıyan IPCC AR6 verileri ile de uyumlu olacak şekilde ulusal iklim projeksiyonlarını güncellemek için çalışmaların başlatıldığı belirtilmektedir. Kapsamlı analizlere dayanarak, Türkiye'nin atmosfer koşullarını en doğru şekilde temsil eden altı Küresel İklim Modeli (*Global Climate Model*) belirlenmiştir. Bu modelin çıktıları, Bölgesel İklim Modeli (*Regional Climate Model*) kullanılarak dinamik olarak 3 kilometre çözünürlüğe küçültülmekte olduğu ve yağış, sıcaklık, nem ile rüzgâr gibi temel iklim değişkenlerindeki öngörülen değişiklikleri değerlendirmek için 2100 yılına kadar sürekli analizler yürütüleceği ifade edilmektedir. Bu güncellenmiş iklim projeksiyonları sayesinde, Türkiye'nin gelecekte karşılaşılabileceği iklim tehlikelerini ve sektörel riskleri anlaşılması için önemli bir bilimsel temel oluşturulacağı anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda ulusal ve yerel iklim uyum politikalarının ve ilgili araçların geliştirilmesine de bilgi sağlanabilecek, aynı zamanda uyum stratejilerinin de ulusal önceliklerle uyumlu ve yerel gerçeklere göre uyarlanması mümkün olabilecektir.

Türkiye, 22 Nisan 2016 tarihinde imzaladığı ve 10 Kasım 2021 tarihinde taraf olduğu Paris Anlaşması'na katılırken, kültürel ve bağlamsal beklentilerini beyan etmiştir. Bu kapsamda, UNFCCC ve Paris Anlaşması çerçevesinde kabul edilen "eşitlik, ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar ve karşılıklı kabiliyetler" ilkeleri ile COP kararları hatırlatılarak, Anlaşma'nın gelişmekte olan bir ülke olarak ve ulusal katkı beyanları doğrultusunda uygulanacağı belirtilmektedir. Türkiye'nin, Anlaşma ve mekanizmalarının ekonomik ve sosyal kalkınma hakkına hanel getirmemesi kaydıyla hayata geçirileceğinin bir kez daha altı çizilmektedir.

NDC beyan eden tarafın, GST çıktılarıyla nasıl ilişkilendirildiğinin ifade edildiği bölümde COP28'de kabul edilen ilk GST'nin önemini teyit edilmekte ve bunu gelişmiş iklim eylemlerine rehberlik etmek için kritik bir girdi olarak görüldüğü ve NDC 3.0'ın hazırlanmasında ilk GST'nin sonuçlarının dikkate alındığı kaydedilmektedir. Yine 11 Kasım 2024 tarihinde UNFCCC Sekreterliği'ne sunulan Türkiye'nin temel ulusal iklim belgelerinden biri olan Uzun Vadeli İklim Değişikliği Stratejisi'nde belirtildiği gibi, ilk GST'de özetlenen küresel hedeflere katkıda bulunmaya kararlı olduğuna dikkat çekilmektedir. Yani bu bağlamda Türkiye, iklim değişikliği ile mücadelesinde sergilediği tutumun UNFCCC beklentileriyle örtüştüğünü bildirmektedir.

3.2.5. İnsan kaynaklı sera gazı emisyonlarının ve uygun durumlarda uzaklaştırmaların tahmin edilmesi ve hesaplanmasına yönelik olanlar da dahil olmak üzere varsayımlar ve metodolojik yaklaşımlar:

Gelişmiş Şeffaflık Çerçevesine ek olarak NDC hazırlanmasına yönelik esasları belirleyen 4/CMA.1 ve 18/CMA.1 Kararları uyarınca NDC'sine yönelik ilerlemeyi raporlayacak ve insan kaynaklı sera gazı emisyonları ile giderimlerinin hesaba katılacağı belirtilmektedir. Muhasebe ve raporlama arasındaki tutarlılığın dayanağı olarak ise sera gazı emisyon envanter dokümanı temel alınacaktır. İnsan kaynaklı sera gazı emisyonları ve giderimlerini hesaplamada kullanılan yöntemlere ilişkin bölümde faydalanılan yöntemin Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nin 2006 Kılavuzu (2006 IPCC Guidelines) olduğu ve 2019 güncellemesinin de dikkate alındığı belirtilmektedir. Yönteme ilişkin detayların yer aldığı bölümün devamında, doğal bozulmalar (*natural disturbances*) kaynaklı emisyonların dışlanmadığı ve ayrıca hesaplanmadığı dolayısıyla hesaplamaya dahil edildiği kaydedilmektedir. Yani Türkiye, diğer bazı ülkelerin (Avustralya, Yeni Zelanda vb.¹⁵) aksine, orman yangını gibi doğal olaylardan kaynaklanan emisyonları ayrı bir metodolojiyle dışlamamakta veya ayrı şekilde ele almamaktadır. Yine, hasat edilmiş ahşap ürünlerin emisyonları veya karbon giderimlerine yönelik hesaplamaya ilişkin bölümde 'üretim yaklaşımı' (*production approach*) benimsendiği belirtilmektedir. İlgili yaklaşım ülke içinde tüketilen ahşap ürünlerin stok değişiminin dikkate alındığı ve ithal edilen ürünlerin de tüketici ülkenin hesabına girdiği stok değişim yaklaşımı (*stock change*) yaklaşımı ile; ahşap ürünlerden atmosfere salınan karbon akışlarının doğrudan raporlandığı atmosferik akıştan (*atmospheric flow approach*) farklılaşmaktadır.¹⁶ Orman yaş sınıfına yönelik bilginin sağlandığı bölümde ise Türkiye'nin sera gazı emisyonları ve giderimlerini raporlarken ormanların yaş sınıfı yapısına (*age-class structure*) dair yöntemsel tercihinin tüm orman verilerini standart IPCC metodolojisi kapsamında tek bir çerçevede raporlamak olduğu belirtilmektedir, yani Türkiye NDC'lerinde orman yaş sınıfını ayrıca raporlamamaktadır. Burada Türkiye, orman yaş sınıfı raporlama metodolojisi bakımından Kanada gibi orman yaş sınıfı verilerini raporlayan ülkelere ayrılmaktadır.¹⁷ Bu bölümde raporlanmadığı belirtilen veriler metnin daha kompakt, sade ve anlaşılır okunmasını sağlarken aynı zamanda şeffaflığı azaltan bir durum olarak da değerlendirilebilmektedir. Bununla birlikte, ileride uygun görüldüğü takdirde Paris Anlaşması Madde 6 kapsamındaki ülkeler arasında gönüllü iş birliği yoluyla emisyon azaltımını kolaylaştırma mekanizmalarına (*corresponding adjustment*) katılabileceğini

¹⁵ New Zealand Government. New Zealand's second nationally determined contribution (NDC) 2031–2035. 2025, January, United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC). <https://unfccc.int/sites/default/files/2025-01/New%20Zealand%27s%20second%20Nationally%20Determined%20Contribution.pdf>

Department of Climate Change, Energy, the Environment and Water. Australia's 2035 nationally determined contribution (Second NDC), 2025, September, United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC). <https://unfccc.int/sites/default/files/2025-09/Australias%20Second%20NDC.pdf>

¹⁶ Sebastian Rüter, Robert William Matthews, Mattias Lundblad, Atsushi Sato, Rehab Ahmed Hassan. Chapter 12: Harvested wood products. In 2019 refinement to the 2006 IPCC guidelines for national greenhouse gas inventories (Vol. 4: Agriculture, forestry and other land use). Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). https://www.ipcc-nggip.iges.or.jp/public/2019rf/pdf/4_Volume4/19R_V4_Ch12_HarvestedWoodProducts.pdf

¹⁷ Government of Canada. Canada's 2035 nationally determined contribution (NDC). 2025, February, United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC). https://unfccc.int/sites/default/files/2025-02/Canada%27s%202035%20Nationally%20Determined%20Contribution_ENc.pdf

belirtmektedir. Yani Türkiye bu türden bir mekanizmaya dahil olduğu takdirde başka bir ülkeye satılan/transfer edilen emisyon azaltımı, Türkiye'nin kendi NDC hesabından düşülebilecektir. Bu doğrultuda, gönüllü katılımın kullanılmasına ilişkin niyetin belirtildiği bölümde "gönüllü iş birliği hakkının saklı tutulduğu" beyan edilmektedir. AB'nin 2026'da yürürlüğe girecek çevre mevzuatının sadeleştirilmesini içeren (Environmental Omnibus) paketinde, çifte sayımın önlenmesi amacıyla bir AB üyesi ülke başka bir ülkeye karbon kredisi veya emisyon azaltımı transfer ettiğinde, kendi ulusal katkı beyanı (NDC) hesabından bu miktarı düşmek zorunda olması söz konusu olacağı bilinmektedir. Bu doğrultuda Türkiye ETS'si uygulamaya başladığında AB ETS'si ile uyumlulaştırma çalışmalarının gündeme gelebileceği öngörülmektedir.

3.2.6. Tarafın, Ulusal Katkı Beyanı'nın ulusal koşulları ışığında adil ve iddialı olduğunu nasıl değerlendirdiği

Ülkelerin NDC'lerini ulusal şartları göz önüne alındığında ne derece adil ve iddialı bulduklarına ilişkin açıklama yaptıkları bölümde Türkiye'nin, ulusal koşullarını, kalkınma önceliklerini ve kabiliyetlerini göz önünde bulundurduğunda, Ulusal Katkı Beyanı'nı adil ve iddialı bulduğunu belirtmesi dikkat çekicidir. Bu noktada ifadenin devamında Türkiye'nin, artan enerji ve emtia talebine ve altyapı ihtiyaçlarına ek olarak dinamik bir ekonomik kalkınması olduğu, hızlı kentleşme ve nüfus artışı yaşandığı kaydedilmektedir. İlgili dinamiklere ve kalkınmayı sürdürürken emisyonların yönetiminde yaşanan zorluklara rağmen ulusal kabiliyetler ile koşullara uyumlu olarak küresel iklim eylemine adil bir şekilde katkıda bulunmaya kararlı olduğu belirtilmektedir. Bununla birlikte Türkiye'nin ilk NDC'sindeki hedefle mevcut NDC hedefleri kıyaslanarak iklim hedeflerinin güncellendiğine dikkat çekilmekte ve gelecekteki NDC'lerdeki iddiasını artırmaya devam etmesinin, iklim finansmanına erişim, teknoloji transferi ve kapasite geliştirme gibi kolaylaştırıcı koşulların desteğiyle mümkün olabileceği aktarılmaktadır. Yani ilgili bölümde Türkiye'nin, Paris Anlaşması'nda yer alan "ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar ve göreceli kabiliyetler" (*Common But Differentiated Responsibilities-CBDR*) ilkesine dayanarak, gelişmekte olan ülke statüsünde hareket ettiğini vurgulanmakta ve hedefini mutlak azaltım yerine referans senaryoya göre konmasının gerekçesinin bu nedenle olduğu açıklanmaktadır. Yine bu bölümde de Türkiye'nin iklim adaleti vurgusunun öne çıkarıldığı görülebilmektedir.

3.2.7. Ulusal olarak belirlenen katkının, Sözleşmenin 2. Maddesinde belirtilen amacına ulaşılmasına nasıl katkıda bulunduğu

Türkiye'nin, gelişmekte olan bir ülke olarak CBDR ilkesiyle uyumlu olarak, ulusal koşulları ve kalkınma öncelikleri temelinde mümkün olan en yüksek azaltım hedefini benimsediği hatırlatılmaktadır. Türkiye'nin sunduğu NDC ile, küresel ortalama sıcaklık artışını sanayi öncesi seviyelerin 2°C üzerinde tutma küresel hedefini destekleyerek ve sıcaklık artışını 1,5°C ile sınırlama çabalarını sürdürdüğü; Paris Anlaşması'nın 4.1. Maddesi uyarınca uzun vadeli, düşük emisyonlu kalkınmayı sürdürmeye kararlı olduğu kaydedilmektedir. Bu doğrultuda 2053 Net Sıfır Stratejisi'nin ve Ulusal Katkı Beyanı'nın Paris Anlaşması'nın amacına ve uzun vadeli hedeflerine güçlü, iddialı ve stratejik bir katkıyı temsil ettiği değerlendirilmektedir.

Sonuç

Türkiye, yoğun eleştirilere maruz kalan bir önceki NDC'sinde olduğu gibi NDC 3.0'da da yine referans senaryoya kıyasla bir azaltım hedefi koymuştur. Mutlak azaltım hedefi konmamasının yanında, bu düzenleme, Türkiye'nin iklim taahhütlerini olduğundan daha iddialı göstermek için yapılan bir hesaplama manevrası olarak yorumlanmaktadır. Kömürden çıkış ve fosil yakıtlardan uzaklaşılmasına yönelik bir takvim de beklentilerin aksine sunulmamıştır. Yine orman restorasyonuna yönelik açık ve ölçülebilir bir eylem planı ya da hedef bulunmamaktadır. Öte yandan, NDC 3.0'ın güçlü yönleri arasında iklim değişikliği ile mücadelede mevzuata yeni düzenlemeler dahil edilmesi ve NDC hedeflerinin stratejik belgeler ve çeşitli yönetmelikler gibi farklı politikalarla desteklenmesi öne çıkan unsurlar arasında yer almaktadır.

UNFCCC platformlarında iklim adaleti vurgusunu her zaman gündemde tutmuş olan Türkiye, ilgili NDC metninde de iklim adaletine dikkat çekmiş ve daha iddialı iklim hedefleri koyamamasının önündeki engelin gelişmekte ve dinamik bir ekonomiye sahip olmasıyla ilişkilendirilmekte, kalkınmasına hanel gelmemesi kaygısını ancak yeterli ve öngörülebilir iklim finansmanı mekanizmalarıyla giderilebileceğini ifade etmektedir. Bu çerçevede Türkiye tutumunu Paris Anlaşması ilkelerinden olan 'eşitlik, ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar ve karşılıklı kabiliyetler' çerçevesinde gezegendeki toplam emisyon miktarının küçük bir kısmından sorumlu olan ülkelerin iklim mücadelesini buna oranla kurgulayabileceği tezine dayandırmaktadır.

Öte yandan, Türkiye'nin finansman eksikliği ve tarihsel sorumluluğunun gelişmiş ekonomilere nispeten az olmasını gerekçe göstererek iklim hedeflerini daha mütevazı tutması eleştirilere konu olmaya devam etmektedir. Finansman eksikliği ile gelişmekte olan ekonomisi ve tarihsel sorumluluğun görece düşük olması, Türkiye'nin daha mütevazı hedefler belirlenmesini açıklamaya çalışan ve uluslararası iklim rejiminde sıkça dile getirilen gerekçeler arasında yer almaktadır, nitekim Türkiye'nin sunduğu hedeflerin biçimlenişi (referans senaryoya dayalı azaltım, gösterge yılının kaydırılması, mutlak azaltım yerine görece hedefler) politikaların kapsayıcılık ve tutarlılık açısından zayıf olduğunu düşündürmektedir.

Durum bütüncül ve tarafsız bir değerlendirmeye ele alındığında, Türkiye'nin kaygılarının yerinde olduğu düşünülmekte ancak iklim hedeflerinin daha somut ve işlevsel bir tutumla konması gerekliliği açık biçimde ortaya çıkmaktadır. İklim hedeflerinin daha somut, ölçülebilir ve çerçeveleyici bir şekilde tasarlanmamasının, Türkiye'nin öne sürdüğü gerekçelerin ikna ediciliğini zedelediği düşünülmektedir. Daha net ifade etmek gerekirse sorun sadece kaynak yetersizliği değil; aynı zamanda hedeflerin kurgulanışı ve uluslararası güvenilirlik açısından sunulma şekli olarak öne çıkmaktadır. Dolayısıyla, ilgili hususlar Türkiye'nin "hakkılık" iddiasını sürdürülebilirliğine ket vurmaktadır.

Bununla birlikte, Türkiye'nin 2025'te kabul ettiği İklim Kanunu'nun yanı sıra, İklim Değişikliği Azaltım Stratejisi ve Eylem Planı (2024-2030), İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planı (2024-2030), ve COP29'da 2053 Uzun Vadeli İklim Stratejisi'nin kabul edilmesi Türkiye'nin iklim yönetişiminin daha kurumsal bir çerçeveye oturtulmasını sağlamıştır. Bu adımlar, Türkiye'nin iklim yönetişimindeki yasal ve kurumsal boşlukların giderilmesine yönelik önemli bir çaba olarak değerlendirilmektedir.

Öte yandan Türkiye'nin ev sahipliğinde ve Avustralya'nın eşgüdümlü başkanlığında yürütülecek COP31, iklim diplomasisi açısından önemli bir ivme kazanma fırsatı sunmaktadır. Bu çerçevede, Türkiye'nin ev sahipliği süresince karşı karşıya olduğu kuraklık ve ormansızlaşma gibi kritik sorunlarda ön alıcı bir tutum benimsemesi ve fosil yakıtlardan çıkışa yönelik küresel irade eksikliği karşısında daha kararlı ve öncü bir tutum benimsenmesi, bu alanlara yönlendirilecek iklim finansmanının ve politika yapım süreçlerinin hızlandırılmasına katkı sağlayabilecektir. Dolayısıyla Türkiye, hem kendi çevresel kırılganlıklarını küresel gündeme taşıma hem de iklim diplomasisi profilini uluslararası ölçekte güçlendirme bakımından önemli fırsatlarla karşı karşıyadır. Bu fırsatların etkin biçimde değerlendirilebilmesi, stratejik bir yaklaşım ve kararlılıkla ele alınmalıdır. Bu bağlamda devlet organları ve teknokratlarının yönlendirmelerinin yanında, halihazırda çeşitli rapor ve modellerle katkı sunmakta olan sivil toplum temsilcilerinin de sürece dahil edilerek çok taraflı ve katılımcı bir ortam yaratılması Türkiye'nin iklim liderliğinin güçlendirilmesine ciddi katkı sunma potansiyeli taşımaktadır.